

վերահաստեղծման սենեկին է թիւի մը զընելու համար :

Գեոյ. Տ. Ստեփան Մ. Վ. Արեւիկանէ, 100 զրշ. Անիկոյանցիա դպրատան աշակերտաց Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ ըրած երգեցողութեանց վտխան :

Մեծ. Կոմիտաս էֆ. Ուղուրեանէ 41 չիշ մեյան, 8 ծրար գրի թուղթ, 4 կտոր տետրակք եւ ծրար մը թուղթ պահարան եւ գարթօն :

Ձեռամբ Մեծ. Կոմիտաս էֆ. Հէքիմեանի, Տրապիզօնի Աղքատախնամ ընկերութեանէն (2 պարկ) 185 քաշ լուրիա :

Վսեմ. Չամբիկեան Աննիկ Տուտուէ, 60 հատ անդրավարտիկ այր պատապարեւոյ համար :

Վսեմ. Միշէլ էֆ. Մըրըրեանէ, 8 հատ մահճակալ, յարգեայ անկողիններով :

Վսեմ. Յովհաննէս էֆ. Սագղեանէ, մէկ ոչխար :

Վսեմ. Օրիորդ Սօֆի եւ Երանիկ Կէօ-չէհաններէ, Մատրանի Ս. Փրկիչ Թաղման համար դանազան ծաղիկներ :

ԵՐԱԺՅՈՒԹԻՒՆ

Չար մարդիկ երգ չունին. Երգել զգալ է. Եւ չարերը սիրտ չունին :

Ի՞նչ աւելի մեծ, աւելի վսեմ՝ քան այն հրապուրիչ արուեստը, որ սրտերու կը խօսի, զգացումներ կը շարժէ, հոգիներ կը դրդէ ու մտքի թռիչ տալով՝ զայն դէպի անհունութիւն, դէպի եթերային աշխարհ կը վերացնէ, եւ թեւեր կուտայ անոր՝ սաւառնելու համար Երեւակայութեան տիեզերքին մէջ անհունածաւալ :

Ասաւսիկ Երաժշտութիւնը՝ այդ գեղեցիկ արուեստին մէկ ճոխ ճիւղը կը կազմէ. Մերթ՝ մորմոք, վիշտ, թախիծ, մերթ՝ ցնծում, ուրախութիւն, մերթ ալ խուլ խռնոյթիւն մը ունի իր մէջ... Երեւմիս զուարթ է եւ դո՛ւն՝ ժղպիտը չըթուենքերուդ վըրայ՝ կ'երազես խնդազին, կը թափառես պուէտներուն ցանկալի ու մշտածիծաղ երկիրը, ուր դալարագեղ զարուն մը կը տիրէ միշտ, ուր երկինք չամպուտիք ընաւ, ուր ամէն բան երջանիկ է, ուր ամէն բան պայծառ է, ուր ոչինչ կը տոգունի, ուր ոչինչ կը ծերանայ, ուր սրտերը յաւիտեանականապէս երիտասարդ կը մնան ու վառ... Պառնասայ բարձունքը գեղազուարճ : Ու քու մէջդ չդիտեմ ի՞նչպիսի հոգեպարար երջանկութիւն մը կը զգաս, զոր նկարագրելն անհնարին է, եւ կը սուրբան երկնից մէջէն, ամպերու մէջէն, Սակայն երբեմն ալ մահուան ցո՛ւրտ մեղեդին է որ կը լսես. եւ բաղնիքուդ մէջ արեւնդ կը սառի, մարմինդ կը սարսռայ, դիակի մը պէս պա՛ղ բան մը կ'ունակէ՞ր վար կը սահի, ստիպալի դո՛ւ չը գեղ կը ցնցէ, քրտինքը քունքերդ կը թրջէ. շնչառութիւնդ կը զսպես... ու այն ատեն սգաստուեր ու լալագին ձայն մը կը հնչէ դանդաղօրէն նեղող ու սեղմող լռութեան մը մէջ, մահազոյժ կոշտակի մը նման, որ իր ակարբօթ ու կցկոտուր հեծեծանքներուն մէջ ցա՛ւ ու լաց ունի միայն... եւ անա նո՛յն ունաւ, նո՛յն բոպէլին՝ ճակատըդ կը լսուշտիք ու կը պոսկաս վերջապէս... արտասուք չի՞թ առ չի՞թ՝ այսպէս լէ՛զ վար կը գլտորին... Ու անա՛, ա՛յս քան ասորեւր տպաւորութեանց տակն է որ քերթողը կը բացազանչէ յուզումնալից շեշտներով :

« Երաժշտութիւն, աստուածային արուեստ, երկնային շնորհ առ մարդն... »

Ճշմարտագույն ի՞նչ խորհրդալի, ի՞նչ ներդաշնակ, ի՞նչ վեհ է ան, որ առաջին դարերէ ի վեր ամբողջ աշխարհը կը զմայլեցնէ ու կը դուրսէ. Համակ բանաստեղծութիւն է ան. Երաժշտութիւնը եւ Բանաստեղծութիւնը քորբ են. բանաստեղծը երաժիշտ է ու երաժիշտը՝ բանաստեղծ. Երաժշտութիւնը փափուկ է ամենազգայնիկ բանաստեղծին քերթուածներուն չափ, պերճախօս՝ Շէքսպիրի, Լամարտե

թիւի տաղերուն չափ. Մինչդեռ բանաստեղծները՝ քնարը ձեռքերին՝ կ'երգեն երկնքին կապոյտը, ծովուն կոհակներն ու ալեակները, փրկուրն ու զայրացումը, լուսինը, այդ « աստուածածափա լսպտեր »-ը, ստակին դայլաւանքն ու փափկավեհ դեփիւռին փայտայտքը, սիրահարին երջանկութիւնն ու հրակէզ համոցրին քնքուութիւնը, Աստուածամօր բարութիւնն ու Աստուծոյ անհունութիւնը, Վէպէր, Վահնէր, Վէրտի, Շոքէն, Չուխանեան - մտազրաղ ու երկրէս վեր, չա՛տ վեր - գծաւոր թուղթին վրայ կը փոխադրեն իրենց զուգահեռօքները, զուգահեռօքներ՝ որոնք յաւիտեան պիտի մնան՝ իրենց հեղինակին յիշատակը վերականգնանցնելու ու զայն անշնչելի պահելու համար :

Ո՛վ կրնայ մոռնալ Դրովագորը, Այտան, Դանաուզէնը, Օպերանը, Լոնանին, Լէպլէպլէն, Ջէմիրէն... Ասոնք՝ մարդկային հանճարին կանգնած արձաններն են, ասոնք՝ անասան պիտի մնան՝ մինչեւ որ մարդիկ ալ եւտի զգացում չունենան, մինչեւ որ ալ եւս գեղեցիկը չճանչնա :

Երաժշտութիւն, քա՛ղցր անուշ, քա՛ղցր արուեստ, արուեստ մը որ ամէնէն անըզգան անգամ կը յուզէ, բա՛ւ է որ չար չըլլայ... որովհետեւ չարը կ'ատէ ամէն ինչ որ աստուածային է :

Ու երաժշտութիւնն աստուածային է ու հրեշտակային. քանի որ երկնքին մէջ հրեշտակները եւ սերովբէները երգերով կը պաշտեն ու երգերով կը փառաբանեն զԱստուծա՛մ :

ՓԱՐՈՍ

Բերա, 16 Ապրիլ 1899

ԽԱՐԻՃԻՑԷ

Բօլիթի դա ահիւալը ու մուսիէսինէ տախի զաղէթալարտա պիր խայլի խապէրէր կէօրիւիւնք քի, պունլար շու եօլտա խիւլասա օլունապիրի :

Ձին մէսէթսի էսիւի հալտէ տիր. Իթալիանլարն Սան-Մօն իմանընտա պիր շէյ եարտըղլարը եօգ տըր. Ավսթրիա-Մանար տէվլէթիւնին Ձին մէսէթսիւնէ իշթիրաքը հազդընտաքի խապէրին տախի սօնու չըգմամըլ տըր. Հաթթա չիմաիէ գաւտար Ձին մէսէթսիւնտէ, Խնկիլթէրա, Պրանսա, Ալմանիա վէ Բուսիա տէվլէթէրինին պիրիքտէ հարէքէթ իթտիքէրինէ տախի չըգան հալտաիտ՝ չիմաիլիք լաֆտան իպարէթ տիր. Տահա տօղլունու, պու մէնֆաաթ իլինտէ տէ, տէվլէթէրին ըգապէթի քէնտի հիւքմիւնիւ կէօսթէրմէքտէ օլուպ, մէսէթսին հալ վէ ֆաւընըն չիմաիլիք գաւտար կէճիքմէսի տէ անճադ պու ըգապէթտէն իլէրի կէլմէքտէ տիր. Բէգապէթիւն էն շտիրալ՝ Բուսիա իլէ Խնկիլթէրա արասընտա օլուպ, անտէն սօնուր Ալմանիա իլէ Խնկիլթէրա արասընտա տա ըգապէթ մէվճուտ տուր. Վարիպ տիր քի, Խնկիլթէրա իլէ օլան ըգապէթիւն՝ Ալմանիա վէ Բուսիաքը պիրպիրինէ եադլաշտըրմաեօր. Պէօյլէ պիր եադընըդ՝ Բուսիա իլէ Պրանսա արապընտա տախի պուլունմատըլտան մատաա, Իթալիա իլէ Խնկիլթէրա արասընտա պիլէ ֆիլիլէն վէ մատտէթէն եադընըդա վէ պիրիլիկէ տալիր պիր շէյլէր կէօրիւնէեօր. Դա վիլէն զանն օլունապիրի քի, Ավրուսթիանլարն պու մէսէթսիէ գալըլմա մասը, իշպու ըգապէթէ իշթիրաք իթմէքտէն իլէրի կէլէն հազդը պիր իհթիրազա մէպին տիր :

Պիրիլիտէն՝ Ամէրիգալըլտա ըլն նէ՝ զալէպիւնէթիւնէ, նէ՝ տէ մադ

լուպիւնէթիւնէ տախի խապէրէր ալընամաեօր. Էօյլէ գանն օլունաեօր քի, էլէր գաթի պիր գալէպէե մուվաֆիպա օլուլար խաի, Ամէրիգա հալտաի մէնպալարը՝ պու խապէրի տիւնեանըն տէօրթ թարաֆընա եաեալար խաի. Ամէրիգալըլարն մադլուպիւնէթիւնէ տախի վէրիլէն հէր խապէրէ տէ ինանըլմաեօր, զիրա անլէրին մադլուպիւնէթիւնի տէ արզուիտէնլըր օլունալունտան, էն ուֆադպիր շէյ՝ ըգա պիրիւր կէօսթէրիլէպիրիւր. Եու սահիհ տիր քի, մուհարէպէ էլայն տէվամ իթմէքտէ տիր, վէ Ալիւնալունտան էլան գուվլէթտէն տիւնէտիլի վէ եէիսէ տիւնալ օլմատըղը՝ մուհարէպէե տէվամընտան անլալըրեօր :

Սամա մէսէթսիւնին հալլի իւլին Ալմանիա թարաֆընտան վուգուպուն լթէրիֆ. Խնկ. վէ Ամէրիգա թարաֆընտան գաթիլի խաիլիլ տիր. Պու իւլ տէվլէթիւն պիր շէյր գօմիսէրինտէն միւթէշէքթիւրա տալարա կիլթմէք իւզըր օլուպ, պու հէյէթմ հէր շէյէ պիրիքտէ գաւըր վէրիպ իճրա իտէճէք, վէ պիրիլիք հասըր օլմատըգա, հիւ պիր շէյ եալմաեօր, հիւ պիր տէվլէթի մէթպուսինէ պիրիլիքէք տիր. Ալմանիա բարլամէնթօոնտա պու մատտէտէն տօլանը Խնկիլթէրա ալէյլինէ հէրալէթիւնիլ օլանլարա իշպու լթմալիլ սէրիլիք վէրիլիլ խէ տէ, Պրանսաք զաղէթալարը պու իշտէ Խնկիլթէրանըն տօղլուրըղընա էմիլիէթ կէօսթէրմէքա, էվլէլա Ալմանլարը, սանլա Ամէրիգալըլարը Սամա տալարալընտան էլ շէքմէե մէճպուր իթմէտիքէ, Խնկիլթէրանըն բահաթ իտէմէքէքէլիլի, վէ պիրտէն ալէյհապ մէսէթսի պիրիլիլ նաշարըլա պազըլմաեօրմալընը հիւքմ իտիւեօրլար :

Ալմանիա իլէ Պրանսա արասընտա պիր եադընըդ հուսուլի իւլին իմը. Վիլհէլմին զայրէթիլի տէվամ իտիւեօր. Միւշալիլէյ. Պէրլինտէ Պրանսա սէֆարէթլունաի մէմուրըլը հադըլնտա ըգա զիւտալ նաղիքեանէ մուսմէլաթտա պուլունսուպ, պունլարտան, պիլլասասա լաթաշէ միլիլթէր գօնթ ար Պուգուլթ հադըլնտա զիւտալիլլէ ասարը լթէվէճիւլ կէօսթէրմէքտէ տիր. Ալաֆապիրիլին Կէնի կիւնիւ գօնթ միւմաիլէյի սուրէթի խուսուլիլտէ տալէթ իտէրէք, Պէրլինտա քերի մուսթահֆըղասընա պիրալէն պիրիլ «սիլաւ պաշընա էմիլի վէրտիրմիլ, վէ պիրիլիպէ ըգա ալ զէմանտա մէգքիւր ասաքըրլին սիլաւ պաշընա լթլանմալարը կէօրիւլիպ, գօնթուն իթտիլի լահահիլէր՝ իմէրաթօրըն զիւտալիլլէ խօշունա կիլթմիլ տիր. Պրանսաա Ալմանիա ալէյլինտէ ֆիլիլիլէրին չիտտէթիլ օլտըղը պիր զէմանտա շու վաղըա վուգուա կէլլէ իտիլ, Պրանսաք զաղէթալարը քի՞մ պիր պունու. նէ՝ գաւտար չիտտէթիլ պիր գալէմ իլէ մուալիլլէ իտէրլէր իտիլ. չիմաիլ խէ, անլէր տախի պու հալլի սիլալիլ իլէ եաղըեօրլար :

Սարտէնիա տաաքընտա իթալիա գըալ վէ գըալիցալընըն Պրանսա տօնանմալը թարաֆընտան սէլալմաիլմասը իլէ պիրիլիլ, վէ տօնանմա թուլտա ալտէթ իլէպիլի կիպի,

միւշալիլէյ հիւմա տալիլ մէգքիւրա տաալան ալտէթ իլէմիլ իսէլէր տէ, զաղէթալարըն պու պապտէքի նէշիւնալթ իլիթամ պուլմալը տըր. Իքի գօնլու միլլէթ պէյնիսէ գալտալըգ միւնալէպալթիւն լթէմա տիտ օլունմալընտան տօլալը տըր. մէմուն օլանլար՝ իթալիլալար պու պապտէ զալէթ մուհապէթ քեալանէ պէնալէր եաղըեօրլար. Պիրանէն ալէյիլ իլիթալիլ Պրանսա արասընտաքի տօսթանէ միւնալէպալթիւն հէնալթու գաւտտէմէսինտէ պուլունուեօր իտէպտէ, պու մուգաւտտէմէնին տահա մուհիւմէթիլիլ իլէթիլ կէօրիլլէթէլիլ գալիլէն իւմիտ օլունուեօր :

Մ. Ջէմպէրլէնին էէնի իթիլիլիպը միւնէլլէս մէսէլէսիլ շուալըգ. Պրանսա իլէ Խնկիլթէրա զաղէթալարըն իշպալ իթմէքտէ տիր քի, պու մէսէլէ պիրգէ էէնի պիր շէյաաա օլունապիրիլ. Միւթէվէթա բըլէն Պիլմարըն լթէքթիլ իթմիլ օլտըղ իթիլիլիպ միւնէլլէս՝ 13-20 սէնէ գաւտար էվրօքա բօլիթիլա մուվալլէն սինտէ հիւքմէթմա օլտըգ տան սօնա, պու կիւն ըգմէն իլըգ օլունմալը իսէլլէս, սօն ահլալ՝ օ լթիլիլիպը հիւքմալէն տիւլիլալիլիլ ճիլիլլէ, Մ. Ջէմպէրլէն՝ Խնկիլթէրա, Ամէրիլա վէ Ալմանիաալան լթէքթիլ օլունմալը էէնի պիր իթիլիլիպը միւնէլլէս լթէքթիլին շալըլմալալիլիլ Խնկ. զաղէթալարը պու իթիլիլիպաւան օ գաւտար իւմիլիլէ պահալիլիլ Եօրլար քի, պունուն նաֆուղը՝ մուալլապ մէսէլլէլլին հալլիլլէ մահտաա գալմալըգ, եաղընտա պիւլթիւն տիւնեալա հիւքմ իտէճէքիլիլ :

Պրանսաք զաղէթալարը՝ Խնկ. զաղէթալարըն պու նէշիւնալթըն իլէ եալաթ աաա իտիւեօրլար. Պունլարըն իլիպտէսինէ կէօրէ, Խնկիլթէրա, Ամէրիգա վէ Ալմանիա տէվլէթիլ արասընտա բալըլթա իթիլիլիլաա օլաճադ նէ՝ միւշէրէք պիր մէնֆաաթ տըր նէ՝ տէ միւշէրէք պիր լթէլիլլէ վար. Խնկ. բօլիթիլալընը՝ տալիլալ քէնտիլ պաշընա օլմապ իսթմէթիլ պու իթիլիլիպալ մանի օլուպ, պու նուն եանընտա, Բուսիա, Պրանսա, Ալմանիա, Ավսթրիա վէ իթալիլաալարընտա պէլ տէվլէթ իթիլիլիպալընըն վուգուլիլ իլիլիլալէ տահա եալըն կէօրիւնմէքտէ տիր. Շիմալիլ հալտէ հիւ Իքի ֆիլըր տէ լսէալթ զապիրլինտէն իսէ տէ, պու կիւն, էվրօքաա տա մուվալլէնէլ բօլիթիլիլ օլմատըղընտան, հիւ իլիլիլալ ճալիլ տիր :

ԹԻՎՃԻՀԱԹ

Ամէտիլ Տիվանը Հիւմանիլիլ իլիլիլիլալընտան Մուլթալ պէյի պալէա, թիլիլալթ վէ Նաֆիա նէգալթիլիլ հուգուգ միւշալիլլէրինտէն Բալըլթ օ վէ մուհալէպէիլ ումալիլլէ մալիլ տէֆիլթիլ քէպիր չիպէթ միւտիլիլ Մուգաֆիլթիլ պէլլէրէ ոլլէ էվլէլիլ, էրմէնիլլէ զաղէթալար սուպիլը մէմուրը վէ մալթալար միւլիլիլիլ Միւլթէն բօլթալիլալ միւլթէմալիլ, Սիլթէն բօլթալիլալ միւլթիլիլ Պէրիտ էֆիլէ սալիլիլ, իլիլիլ իտարէ մէճիլիլ աղասընտան իլիլ

1847